

צחוקו של קבר

יוג'ימבו (תמר, תל-אביב; יפאן) היא שטן יפאני, בו מתמוגגות דמויותיהם ותכונותיהם של מפיססו ודרי' פאוסט גם יחד. שטן זה, צמא דם, אוהב בצע ושש להשתחית, צובר-חולף על פני העולם כשחרבר ולשונו שלופים להכחיד.

אלא שכדי לבצע את משימתו אין הוא חייב לטרות במיוחד. האנושות עצמה עושה את מלאכתו. אכולת שינאה, קינאה, סימטוב, תאחה, בוגדות ורדנות היא זקוקה רק לאות שיותן, כדי לאבד את עצמה לדעת. **טבח הדרי.** אילו היה מישו רוצה להמחיש את מצבה של האנושות העומדת על סף כליונה במוטגים של פצצות אטום ומחולות-רות, של מוליטיקה ורדיו-אקטיביות, הצופה בן הדור. אקירה («שבעת הסאמר ראסי») קורוסאקה פישט את העודתו, בכך שהציגה על רקע המאה ה-14. במוטגים של חרב ואש הוא יצר את הפרספקטיבה הדרושה לאדם בן-זמננו, כדי לבחון את עצמו ואת עולמו.

יוג'ימבו (טושירו מיפונה) הוא סאמוראי נודד וחסר מטרה, המגיע לעיירה קטנה שהפחד וחרדת הקיום הפכו אצל תושביה להרגל. שני סותרים-רדונים שולטים בכפר, חוצים אותו ושני מחנות יריבים, שמצב מלחמה תמידי שורר ביניהם. הסאמוראי רק מריח את טבע המקום ומכריז כי פלצות צהלות: מטוב היה, אם כל הי אנשים האלה ימותו.

הוא ניגש למלאכה, מבתר כמה גופות, מעמיד את עצמו לשרות אחד המבנות, רק כדי לעבור לפני הקרב למחנה היריב, מל-שין, מסכסך ומעליל עלילות, כדי שיוכל להשקיף בצחוק שטני, מעל המגדל הגבוה, כיצד נקרכים שני המחנות לטבח ההדדי, במערך שכלל שהוא מחריר כן הוא מגוחך. בסופו של דבר הורגים כולם את כולם, כשעל עיי החרבות נשארים רק צמד זקנים מיובשים וזוג הנושא עמו תקהה — הניק.

חיה אנושית. זאת היא אליגוריה סאטירית, המבקעת ללא רחמים את מולתיה של האנושות, מתוך יחס של תיעוב ולעזי תימם אף של שמחה לאיד. היא יוצרת, תוך כפיה, הודעות דוקא עם הדמות הנוראה ביותר בסרט — זו של סג'ורו, היוג'ימבו. אולם לא רק שליחותו של הסרט היא המעלה אותו לפיסה קולנועית נדירה. אפילו הצופה שיחבר להתעלם ממשמעותה ימצא כאן יצירת מופת, מקסימה בפשטותה ובאכזריותה, המנצלת את אמצעי ההבעה הקולנועיים עד למקסימום. הצילומים בי עשוקות הטלסקופיות מטשטשים כל ריאליות מרוח; קצב העריכה מסחרר, משמש כתח-ליף למוסיקת רקע של התדרדרות בלתי ניתנת לעצירה; המישחק, ביחוד של מיפונ-נה, היחתי ופראי כשורשו של האנושי.

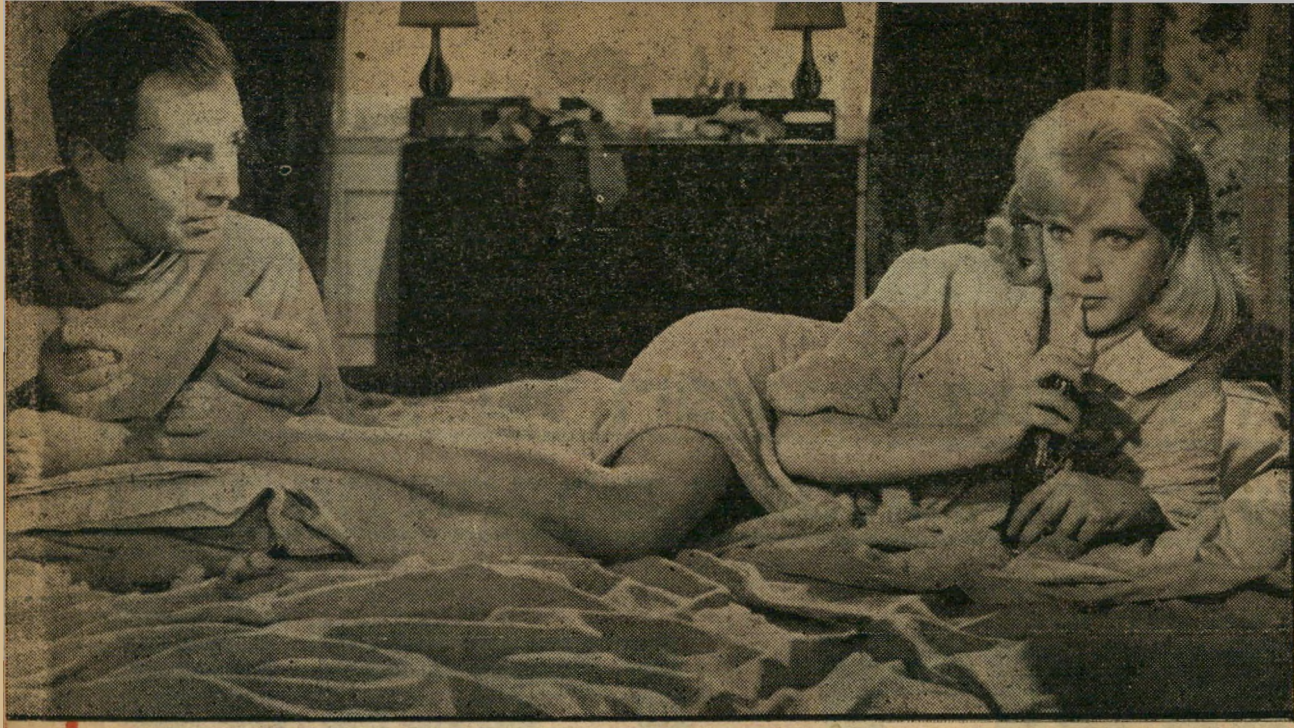
שום דבר בסרטו של קורוסאקה אינו פרי המקרה או רצונו השרירותי של הי יוצר. כל סצנה היא תוצאה ברורה של סצנה קודמת. וכל זה מוגש בהומור של איש חכם, זה ההומור של קברן, המעב את המת שהוא קובר, משום שאהבו בחייו.

מצעד אוהבים וכוכבים

אהבה הובקת עולם (מוגרבי, תל-אביב; איטליה) היא קארוסלה מסחררת ומ-שכרת, בה הסוסים הם נשות העולם, וה-רוכבים הם אמני הבידור למיניהם והמנוע המסובב אותם אינו אלא אותו מושג סתמי ובלתי ניתן להגדרה — האהבה.

סרטו של האיטלקי אלסנדרו בלוזאטי נראה ממש ראשון כמהדורה נוספת של לילות העולם — סקר של הופעות בידור ברחבי העולם, מיסאן ועד רוסיה, מלאפלנד ועד פאריס. יתכן שהרעיון המקורי נשאב מסיירת לילות העולם, אלא שבבלזאטי הצי-ליח, בעזרת שילוב של צילומי רחוב אוטני טיים ליוני סרט בעל אופי מיוחד.

מן הגן והלאה. הקו המנחה את מצעד האוהבים ואת מצעד הכוכבים הוא, שהבידור האמנותי אינו בעצם אלא פונקציה של האהבה — תהיה זו אהבת מולדת, אהבת אם לילדה, אהבת ילדים בגיל הגן, אהבת ישישים או אהבה חושנית. וכך מופיעים צילומי ילדים בלונדון, הצופים בהגנת קרקס; תמונת צעיר רוסי במטרו המוסקבאי, המעיף מבט בנערה היודית ב-

לא-ליטה, לא-מיטה

לוג לא היה מהסס לתתם שהיא כשרה לחופה. אין תכה, אפוא, שבמקום הודיע זעות, הבוקה, ולהט התפעמות, מגלה מייסון רק הפתעה.

„והרי אי-אפשר להציג בסרט יחסים עם ילדה בגיל 12 או 14, טוענים מגיני הסרט. אולם אם אי-אפשר — אז אין כלל צורך בסרט. כי מלכתחילה הוא מאבד את כל ייחודו, פישרו ומובנו. במקום סרט על הסטיה המינית זהו סרט על רומן של גבר קשיש לנערה צעירה.

ככל שמסתובבים גלילי הסרט, מסתברת ערכיותו השונה יותר ויותר. מי שיתאמץ, יוכל אולי להבין בין השישין שהומברט הומברט שכב אולי לילה אחד עם לוליטה. אין זכר לאונס, להשתוללות המינית, אפילו לא ברמז מילולי. ושוב, העדר המיטולוגיה הוא העורה של היצירה הספרותית כולה, משום שמעטים האנשים שימצאו בהתנהגותו של הומברט הומברט בסרט סטיה כלשהיא מהנורמה, מאחר שיש להניח כי מרבית הגברים באולם, אם היו בתנאי זמן ומקום מתאימים, היו יכולים להתאהב בסיו ליון. במקרה הטוב ביותר ניתן רק למצוא סטיה מהנורמה של נימוסים טובים.

★ ★ ★

שני הדוקטורים

אם עיקרה של לוליטה של נאבוקוב אינו קיים בסרט, קשה לבוא בטענות על פסגולותיה המשניות סחרות. נאבוקוב כתב את ספרו בהומור — בסרט יש לכל היותר התחכמות, כמה מהן חדשות, כמו: „אתמול היתה לנו הרצאה על דר' שחיצור ועל דר' זיחאגו.“ קיסמה של אמריקה בדרכים, התופס חלק מה ניכר בספר, מוזר נזר לחלוטין בסרט. העושר הלשוני הי נדיר של נאבוקוב אינו מוצא כל תחליף בי בנכסי הבעה קולנועיים בעלי ערך כלשהם. רק שחקן אחד, פיטר סלרס בתפקיד קונטי, מאהבה הנסתר של לוליטה, משחק את הרמות מתוך ספרו של נאבוקוב ולא מתוך סרטינו.

הטאו של סרט זה אינו רק בסילוף וסיי-רום, אלא בכך שהוא עלול לבטל במחירי-את כל שהיגה היצירה הספרותית בתחום של הספרות ההתנגשות בין האדם לבין חוקי החברה.

משמעויותיה התברתיות-תרבותיות וסגולו-תיה הסיגנוניות, זכתה יצירתו של נאבוקוב להכרת ערכה בעיקר כיצירה המעלה ומלבנת את בעית הנורמליות ואי-הנורמליות בי-תרבות המודרנית.

סטייתו המינית של הומברט הומברט, גיבור לוליטה, הגבר הקשיש, המסוגל למצוא את סיפוקו ואת אושרו רק באמצעות נימפונות-ילדות בגיל מ' עד 14, שהמושך בהן לגביו הוא דחקה הבוסר שבהן — שימשה לנאבוקוב נקודת מוצא לבחינת מוסרה המיני של החברה.

יחד עם זאת, מצאו בלוליטה כאטירה חריפה על התרבות האמריקאית ואלגיוריה מקסימה על רומן אהבים בין אירופה הי-מערבית הקשישה לבין אמריקה הילדותית, הזנונית והמושכת דחקה בשל חוכר בשי-לותה.

מכל אלה אין למצוא בסרט הנושא את השם לוליטה ולא כלום. נראה שנאבוקוב עצמו (אם כי מתוך טיעון שמוטב שיעשה את זה הוא משיעשו זאת בין כה וכה אחרים) חיבר יצירה חדשה, שקחיה החיצו-ניים דומים ליצירתו הספרותית, בידועה ברורה שהוא משתתף בכנוניה, אשר נועד-דה לקטוף הפירות המסחריים של השערור-ייה שנלחתה אל הספר.

★ ★ ★

לא כל כך מנומם

מרהיב הראשון בו מתגלה לוליטה (סיו ליון) על הבד, מתברר שהולך כאן מקח מירמה.

לפתע, ללא כל אזהרה מוקדמת, התנחשל מתחת לבי גל ים כחול ועל מחצלת טטו-פת שמש, ערומה למחצה, כורעת ומסתו-בבת על ברכיה, נתגלתה לפני... היתה זו אותה הילדה — הכתפיים הרפות, שי-עינו כעין הדבש, הגב הגמיש, חשוף וחלק כמשי... קשה לי להביע במידת העוז-הראויה את ההזדעזעות, את ההבזקה ואת-להט ההתפעמות המוחץ שבזיהויה.

כך תיאר נאבוקוב בספרו את הפגישה הראשונה בין הומברט הומברט לבין לולי-טה, כשהיתה בת 12. הומברט שבסרט (גיימס מייסון) רואה לפניו דבר שונה ל-גמרי: אשה יפה אם כי צעירה לימים, בשלה ומפותחת לכל דבר, ששום גיניקו-

קולנוע „אסתר“

השבוע סרט בשם לוליטה. רבים, ביניכם אולי גם כאלה שקראו ספר בעל שם זהה, עשויים לטעות בו ולי-קשרו למה שמחקר בקשר אסוציאטיבי למושג העממי הנפוץ לוליטה — קטינה פושע מין-זנונים-פורנוגרפיה. תחת זאת הם יופתעו ודאי לראות סרט מתח בלשי מצו-יין ונדיר. מעשה כזה נורא מתרחש שם. להב הסכין ננעץ כצב בסצינת הפתיחה, ואילו ניצבה נתקע רק בסיומ. רצח כה ארוך וכה מותח לא בוצע מזה זמן רב בקולנוע.

המיחוד שבסרט זה, הוא שאין הוא מוצג על האקרן באולם, אלא במסך הפנימי של הצופה. גם המעמסה של פתרון תעלומת הרצח מוטלת על הצופה עצמו. כי קורבן הרצח אינו אלא לוליטה של ולאדמיר נאבר-קוב. צופה בעל כושר בלשי מתורגל לא יטרח כלל לזהות את האב הרוחני, נאבר-קוב, כאחד הרוצחים בפועל.

★ ★ ★

געפולטעיפיש

ל מי שמדד את לוליטה לפי קנה-המידה השעוררית שליוה את הופעת הספר ואת פירסומו, עשוי לא להבחין בכלל בדרמת הרצח המוקרנת מתוך רומן האהבים שעל הבד. הוא עשוי אפילו להתי-פעל כמה שרואה הרשתית החיצונית. שכן סרטו של סטנלי קובריק, שנוצר לפי תסריטו של ולאדמיר נאבוקוב עצמו, שובר לגמרי את הרתיעה והדחיה שנוצרה מתוך גורמים תת-הכרתיים מפני היצירה הספרו-תית, ומביא לצופה את ההנאה שבעיכול-מוזן שהוא אלרגי מפניו.

הדבר דומה להנאתו של אדם שאינו סובל דגים, בשל ריח הים הנוף מהם, והנהגה יותר מכל כשצוא לועס נעפילטע-פיש עשויים בשר קצוץ, מתוך הרגשה שי-נהה הוא אוכל דגים.

אולם כל מי שהתייחס אל לוליטה לא כאל קציץ-בשר מתובל בשום של פורנוג-רפיה, אלא כאל דג מובחר בימה של הספי-רות, יצירה אמנותית ספרותית בדרגה גבוהה שהיגשה כמעדן פיוטי ולשוני, אינו יכול שלא להרגיש סלידה. לצורך חיזוקת בלבד: אם להתעלם משפע

מדרגות הנעות; או צילומי נערות-רוחב בהמבורג, כחומר רקע רגשי להופעות אמ-נים מובחרים — מאמן בובות רוסי ועד-לסטריפטיס בלונדון. בחוש טעם, בקצב מצוין, בצילומים רגי-שים ומעל לכל בדברי קריינות מבריקים והיתוליים נוצר כאן סרט בידור מעולה, המברר אל לבו ועיניו של כל צופה.

תהליך

סרטים שחובה לראותם: יוג'ימבו (תמר, ת"א) ראה לעיל.

ביום: רוברט ויזו וג'רום רובינס. ואלה הסרטים המוצגים בשבוע זה בערו-הארץ, אשר העולם הזה ממליץ לראותם: **עין או פלסטליין** (בן-יהודה, תל-אביב; חן, ירושלים; מאי, חיפה) — מצעד יומני הזמנים שהיו. מבט-לאחר-בעגועים על האנשים וההחי של תקופת המנדט הי-בריטי. **נחר ללא שם** (תל-אביב, תל-אביב) — מסע בתולים לימי בראשית של האדם בגיניאה המערבית החדשה.